

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.84/477
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-1.42>

ВАСИЛИК В.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ
У ДІЛЬНИЦІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАННЯ
У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК**

**FEATURES OF THE STAY OF CONVICTS
IN THE RE-SOCIALIZATION UNIT DURING THE EXECUTION
OF A SENTENCE OF IMPRISONMENT FOR A DEFINITE TERM**

Актуальність статті полягає у тому, що кримінально-виконавче законодавство має своїми цілями виправлення засуджених і попередження вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Завданням установ виконання покарань і правоохоронних органів є не лише виправлення засудженого, а й його ресоціалізація. Безсумнівно, ці цілі поставлені саме перед установами, які виконують покарання, а не перед засудженими. Зазначені установи прагнуть до того, щоб знизити у процесі відбування засудженим покарання рівень суспільної небезпеки їх особистості до такого, який не допускає вчинення нових злочинів. Засуджений, який зазнає кари під час відбування, не зобов'язаний виправлятися, він лише зобов'язаний утриматися від вчинення нового злочину. Тому вся відповідальність у процесі виправлення і ресоціалізації засудженого покладається на установи виконання покарань.

Статтю присвячено питанням тримання засуджених у дільниці ресоціалізації колоній мінімального рівня безпеки як із полегшеними умовами тримання, так і зі звичайними умовами тримання, їх правовому статусу під час перебування у такій структурній дільниці. Визначено особливості та правила перебування засуджених у дільниці ресоціалізації установ виконання покарань. Здійснено аналіз кримінально-виконавчого законодавства, яке регламентує перебування засуджених у такій дільниці. Висвітлено основні аспекти розробки та реалізації індивідуальної програми соціально-виховної роботи із засудженими, які тримаються в дільниці ресоціалізації.

Зроблено висновок, що метою ресоціалізації засуджених є зміна спрямованості особистості, створення системи її моральних, ідейних, правових переконань відповідно до прийнятих у суспільстві норм і цінностей, формування в осіб, які відбувають покарання, здатності до стабільної самостійної законослухняної поведінки після відбування покарання. Для досягнення визначеної мети у колоніях мінімального рівня безпеки на законодавчому рівні створені майже всі необхідні умови для успішного виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі.

Ключові слова: колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, колонії мінімального рівня безпеки зі звичайними умовами тримання, дільниця ресоціалізації, правовий статус засуджених до позбавлення волі.

The relevance of the article is that the criminal-executive legislation has the purpose of correcting convicts and preventing the commission of new crimes by both convicts and other persons. The task of penitentiary institutions and law enforcement agencies is not only to correct the convict, but also to re-socialize him. Undoubtedly, these goals are set for penitentiaries, not for convicts. These institutions seek to reduce the level of public danger of their identity to that which prevents convicts from committing new crimes while serving their sentences. A convict who is punished while serving is not obliged to correct himself, he is only obliged to refrain from committing a new crime. Therefore, all responsibility in the process of correction and re-socialization of the convict rests with the penitentiary institutions.

The article is devoted to the issues of keeping convicts in the re-socialization colony of the minimum level of security both with facilitated conditions of detention and with normal conditions of detention, their legal status during their stay in this structural section. Peculiarities and rules of stay of convicts in the section of re-socialization of penitentiary institutions are determined. An analysis of the criminal-executive legislation regulating the stay of convicts in such a precinct has been carried out. The main aspects of the development and implementation of an individual program of social and educational work with the convict held in the resocialization section are highlighted.

It is concluded that the purpose of resocialization of convicts is to change the orientation of the individual, create a system of moral, ideological, legal beliefs in accordance with accepted norms and values in society, the formation of penitentiaries, the ability to stable independent law-abiding behavior after serving a sentence. And in order to achieve a certain goal in the colonies of the minimum level of security at the legislative level, almost all the necessary conditions have been created for the successful correction and re-socialization of persons sentenced to imprisonment.

Key words: *colonies of the minimum level of security with facilitated conditions of detention, colonies of the minimum level of security with normal conditions of detention, resocialization area, legal status of convicts.*

Вступ. Кримінально-виконавче законодавство має своїми цілями виправлення засуджених і попередження вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Завданням установ виконання покарань і правоохоронних органів є не лише виправлення засудженого, а й його ресоціалізація. Ресоціалізаційний процес – це складний організаційний акт, який скеровує засудженого на законслухняний шлях. Безсумнівно, ці цілі поставлені саме перед установами, що виконують покарання, а не перед засудженими. Зазначені установи прагнуть до того, щоб знизити у процесі відбування засудженим покарання рівень суспільної небезпеки їх особистості до такого, який не допускає вчинення нових злочинів. Засуджений, який зазнає кари під час відбування, не зобов'язаний виправлятися, він лише повинен утриматися від вчинення нового злочину. Тому вся відповідальність у процесі виправлення і ресоціалізації засудженого покладається на установи виконання покарань.

До питання виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі зверталось багато науковців: К.А. Автухов, В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, В.В. Василевич, О.А. Гритенко, А.П. Гель, Т.А. Денисова, О.М. Джу́жа, А.І. Зубков, О.Г. Колб, В.А. Львовчик, О.В. Лисодед, І.С. Михалко, Л.П. Оніка, П.Г. Пономарьов, М.В. Романов, А.Х. Степанюк, В.М. Трубніков, В.О. Уткін, В.П. Філонов, А.І. Фролов, М.П. Черненко, Д.В. Ягунов, І.С. Яковець. Проте, враховуючи законодавчі зміни та соціально-політичні та економічні перетворення в Україні, питання про особливості перебування засуджених у дільниці реабілітації потребує додаткової уваги з боку наукової спільноти, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні особливостей і формулюванні поняття дільниці ресоціалізації шляхом аналізу норм Кримінально-виконавчого кодексу України, що регламентують особливості перебування засуджених у дільниці реабілітації, окремих доктринальних положень, а також окреслення основних напрямів удосконалення національного законодавства у цій сфері.

Результати дослідження. З метою якісного здійснення процесу виправлення і ресоціалізації засудженого необхідне створення відповідних умов та оточення як для засудженого, так і для адміністрації установи виконання покарань. Для цього у кожній колонії мінімального рівня

безпеки як із полегшеними, так і із загальними умовами тримання створено дільниці ресоціалізації. До такої дільниці засуджений направляється після повного первинного психолого-педагогічного вивчення та медичного обстеження, яке здійснюється у дільниці карантину, діагностики і розподілу [1, с. 93].

Після прибуття до установи виконання покарання усі засуджені беруться на облік, який регламентований спеціальними відомчими актами. Персонал установи виконання покарання наперед керується принципом індивідуалізації та диференціації виконання покарання. Принцип індивідуального і диференційованого підходу означає врахування під час прийняття засудженого до установи виконання покарання як його індивідуальних, так і спільних з іншими засудженими рис. Один підхід на одного засудженого може вплинути позитивно, а на іншого нейтрально, а щодо третього засудженого може мати винятково негативні наслідки. Правильна організація обліку засуджених має важливе значення для організації виконання покарання і забезпечення всебічної інформації про засудженого до позбавлення волі.

К. Ізосімова зазначає, що кожен крок у процесі ресоціалізації засудженого має певні системні характеристики, але будь-який вплив здійснюється на один і той самий об'єкт – девіантну особу, яка повністю або частково через певні об'єктивні або суб'єктивні причини втратила якусь частину своїх позитивних якостей [2, с. 19].

Ю. Баранов робить висновок про необхідність впливу на таку особу ззовні з метою повернення її у суспільство, зміни її асоціальних настанов, системи ціннісних орієнтацій, відновлення суспільно корисних зв'язків і відносин. Але вплив із боку на будь-який об'єкт призводить до розростання у ньому хаотичного складника. Тому автор наголошує, що процес ресоціалізації є довгим і дорогим задоволенням. Але він вважає, що без ресоціалізації засуджених країна може отримати повністю безконтрольне та непередбачуване суспільство, яке не буде здатне до інновацій [3].

У дільниці ресоціалізації відбувається переорієнтація особистості засудженого, яка безпосередньо впливає на рівень рецидивної злочинності у державі загалом. Кожен засуджений, перебуваючи у дільниці ресоціалізації, трансформує свої життєві погляди, відновлює втрачені особистісні якості та намагається поновити корисні соціальні зв'язки. Згідно з отриманими даними проведеного нами опитування засуджених, які відбувають покарання у колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними і загальними умовами відбування, лише 47% на запитання «Чи відповідає, на ваш погляд, покарання у вигляді позбавлення волі меті виконання покарання?» відповіли позитивно, а 43% зазначили, що виправлення після відбуття ними покарання не буде досягнуто. На наш погляд, такі результати не є досить втішними, тому для досягнення кінцевої мети покарання персонал колонії повинен максимально виважено і неупереджено виконувати покладені на нього обов'язки, що вкотре підтверджує необхідність створення дільниці ресоціалізації як важливої структурної дільниці виправної колонії [4].

З усіх дільниць, розташованих на території колонії, дільниця ресоціалізації за своєю суттю є найголовнішою. До неї засуджені направляються відразу після дільниці карантину, діагностики і розподілу. Вони розподіляються у відділеннях соціально-психологічної служби та розміщуються у звичайних житлових приміщеннях (гуртожитках) із локальним сумісним проживанням. Саме тут засуджені перебувають найбільш тривалий час зі всієї частини строку покарання в установі. У цей період у засудженого формується особиста думка щодо всього, що відбувається із ним під час відбування покарання у колонії. Тому весь цей період адміністрація установи виконання покарань повинна максимально сприяти виправленню та ресоціалізації самого засудженого [5].

Згідно Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань дільниця ресоціалізації виправних колоній мінімального рівня безпеки має специфічну структуру. Вона поділяється на локальні, ізольовані один від одного сектори, які розташовані в житловій зоні установи. Така структура дільниці створює найоптимальніші умови для життя засуджених на території колонії, усі необхідні умови для проведення із ними масових заходів і групових занять соціально-психологічного та культурно-просвітницького напрямів.

Усі сектори у дільниці, з розрахунку не менш як чотири квадратні метри на одного засудженого, з боку внутрішньої забороненої зони та між собою огорожуються парканом суцільного заповнення висотою не менше трьох метрів, а з боку внутрішньої території житлової зони здебільшого облаштовуються загорожею із металевих ґрат або сітки. Паркани ізольованих локальних секторів зверху обладнуються «єгозою» або іншими засобами, що перешкоджають їх подоланню засудженими. На майданчиках локальних секторів обладнуються перекладина та брусея; місце для куріння засуджених із лавками та столом, які прикріплені до землі; місце для шиккування та проведення поіменних перевірок засуджених. Забороняється облаштовувати у локальних секторах дільниці ресоціалізації будь-яке інше приладдя, зокрема спортивне.

Що стосується самих гуртожитків у колонії, то вони обладнуються ліжками металевими одно- або двоярусними із жорсткою сіткою за чисельністю засуджених, приліжковими тумбочками (одна на двох засуджених), столом на 10-12 посадкових місць, табуретами на кожного засудженого. За кожним засудженим закріплюється індивідуальне спальне місце, табурет і тумбочка (одна на дві особи). У приліжкових тумбочках засуджені мають право зберігати засоби особистої гігієни, бритви, запальнички разового використання, електрокип'ятильники, підручники й учбові приладдя, літературу та періодичні видання, зокрема релігійного змісту, письмовий папір, зошити, прості олівці, авторучки, чорнило, стержні, конверти, марки у кількості, які встановлені Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [5].

Згідно Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань відділення оснащується гучномовцем; баком для питної води з кухлем і тазом; годинником настінним на кожну житлову секцію; фіранками на вікнах; телевізором чорно-білого або кольорового зображення на кожне відділення; холодильниками; столовими і консервними ножами (два на житлову секцію), ножицями (одні на 50 засуджених); вішаком для верхнього одягу. Умивальники для засуджених обладнуються в окремих приміщеннях із розрахунку один кран на 10 засуджених. Столові та консервні ножі маркуються, зберігаються у приміщеннях для вживання їжі засудженими та міцно прикріплюються на ланцюзі до столу. Ножиці маркуються і видаються засудженим за підписом у спеціальному журналі старшим днювальним, який забезпечує їх щоденне повернення. Двері всіх приміщень гуртожитків в обов'язковому порядку обладнуються вікнами для здійснення нагляду за поведінкою засуджених розміром 250x250 см. На дверях категорично забороняється встановлювати внутрішні замки або запори. Вимикачі освітлення у таких приміщеннях обладнуються ззовні, окрім службових кабінетів працівників адміністрації колонії.

Згідно з наказами Державної кримінально-виконавчої служби України кожне відділення здебільшого займає один поверх і забезпечуються належним майном та інвентарем. Так, у кожному відділенні є кімната для проведення культурно-масової та виховної роботи, кабінет начальника відділення, кімната для зберігання продуктів харчування, кімната для зберігання особистих речей, побутова кімната, кімната для вмивання, туалет. Також у відділенні розташована кімната психоемоційного розвантаження. У колоніях мінімального рівня безпеки така кімната здебільшого поділяється на дві або три частини, де засуджені можуть зняти психологічну напругу. Кімната психоемоційного розвантаження може бути обладнана будь-якими засобами, що не заборонені адміністрацією колонії і які допомагають засудженим подолати тимчасові стреси та напади агресії. Це можуть бути пейзажні панно, розфарбовані стіни, акваріумні композиції. Психооздоровчі заходи, які проводяться у кімнаті психоемоційного розвантаження, є важливою частиною психотерапевтичної роботи із засудженими [5].

О. Таволжанський наголошує на тому, що не лише соціально-виховна робота, а й система різних заходів має забезпечити досягнення цілей виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі.

Саме у цій дільниці розпочинається реалізація індивідуальних програм соціально-виховної роботи із засудженими. Соціально-виховна робота із засудженими – це різновид певної соціально-педагогічної діяльності, який спрямований на встановлення контакту засудженого з оточуючим світом, здійснення належної підтримки, допомоги та реабілітації засуджених з метою їх швидкої та успішної ресоціалізації. Соціально-виховна робота спрямована на формування та закріплення у засуджених прагнення дотримання вимог законодавства та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їхнього загального, культурного та морального рівня. Така робота здійснюється на основі диференційованого підходу до кожного засудженого [6, с. 47].

Відділення соціально-психологічної служби для реалізації соціально-виховної роботи створюють квартальний план соціально-виховної та психологічної роботи, що затверджується начальником виправної колонії, а до його реалізації долучаються також психологи, медики, інспектор із побутово-трудового влаштування, спеціалісти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, громадських організацій, церкви.

Квартальний план складається із кількох розділів, основні з яких відображають напрями освітньої (загальної та професійно-технічної), виховної (правове, моральне, естетичне, трудове, санітарно-гігієнічне, фізичне виховання), психологічної роботи із засудженими та організацію роботи самодіяльних організацій (ради колективу засуджених, гуртків і секцій). Тут відбувається етап комплексної оцінки потреб засудженого, під час якого уточнюються та поглиблюються дані, отримані у дільниці карантину, діагностики і розподілу, вносяться корективи в індивідуальну програму соціально-виховної роботи окремих засуджених.

У своєму дослідженні Т. Журавель щодо цього слушно зазначає, що в результаті такої комплексної оцінки здійснюється низка заходів, що позитивно впливають на перевиховання засудженого і його скерування на шлях виправлення. До таких заходів він відносить:

– уточнення проблемних зон, ресурсів засудженого за такими категоріями: психологічні особливості, спрямованість особистості, особливості психічних процесів (пам'ять, мислення, уява тощо), психологічні / психічні проблеми, ступінь конфліктності та агресивності, наявність лідерських якостей, рівень загального світогляду, наявність творчих здібностей, готовність до самовиховання; освітній рівень (зокрема, ставлення до навчання, готовність навчатися, наявність повної середньої, професійно-технічної або вищої освіти);

– визначення рівня знань, розвитку соціальних вмінь і навичок, необхідних для попередження вчинення рецидиву злочину, успішної соціальної адаптації після звільнення у соціумі: знання, вміння і навички управління почуттями й емоціями; знання основ ефективного безконфліктного спілкування та володіння відповідними вміннями та навичками;

– визначення рівня сформованості загально-соціальних цінностей і соціальних установок як підґрунтя ефективної ресоціалізації: достатня сформованість цінності здоров'я, сім'ї, освіти та професії; наявність установок щодо особистісного зростання, самовиховання та самовдосконалення; розуміння необхідності дотримання правослухняної поведінки [7, с. 147].

С. Царюк зазначає, що ресоціалізації засуджених сприяє і досить широкий спектр прав, які вони мають у зазначеній дільниці цього виду колоній. Зокрема, ч. 3 ст. 138 КВК України встановлює, що у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання встановлюється режим, передбачений ч. 2 ст. 99 КВК України для засуджених, які тримаються у дільницях соціальної реабілітації. Це означає, що засуджені, які відбувають покарання у таких колоніях, у вільний від роботи час від підйому до відбою користуються правом вільного пересування у межах території виправної колонії; із дозволу адміністрації виправної колонії можуть пересуватися без нагляду поза територію колонії, в межах населеного пункту – якщо це необхідно за характером виконуваної ними роботи або у зв'язку із навчанням [8].

У цій дільниці тримаються уперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості, а також засуджені, переведені з дільниці ресоціалізації, які, окрім усього зазначеного вище, мають право носити цивільний одяг, мати при собі портативні персональні комп'ютери й аксесуари до них, користуватися глобальною мережею Інтернет, мати при собі мобільні телефони й аксесуари до них і здійснювати телефонні розмови у мережах рухомого (мобільного) зв'язку, витратити гроші без обмеження, відправляти листи і телеграми без обмеження, отримувати посилки (передачі), бандеролі без обмежень, одержувати короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення – щомісяця.

Згідно з ч. 3 ст. 113 Кримінально-виконавчого кодексу України кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання, не підлягає перегляду, а також до таких засуджених не застосовується такий вид стягнення, як переведення до приміщення камерного типу (окремої камери; а після відбуття ними шести місяців покарання у разі відсутності порушень режиму відбування покарання, наявності житлових умов із дозволу адміністрації виправної колонії можуть навіть проживати в межах населеного пункту, де розташована колонія, зі своїми сім'ями, придбати відповідно до чинного законодавства жилий будинок і заводити особисте господарство [9].

Проживання за межами колонії – це вже майже цивільне життя, яке дає багато привілеїв для засудженого: спільне проживання і вільне спілкування зі своєю сім'єю; зустрічі з родичами та іншими особами у зручний час; пересування без обмежень у межах населеного пункту і вільне користування його інфраструктурою (торговельними комплексами, магазинами, розважальними закладами, відвідування театрів, кінотеатрів, виставок, концертів та інших видовищних заходів); самопланування вільного часу; доступ до радіо, телебачення, преси, інших засобів масової інформації, зокрема користування глобальною мережею Інтернет без обмежень у часі; доступ до телефонних мереж, зокрема й до мобільного зв'язку [9].

Частина 1 ст. 111 КВК України, крім загальних підстав для дозволу засудженим до позбавлення волі, дозволяє короткочасні виїзди за межі колоній (смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує його життю; стихійне лихо, яке спричинило значну матеріальну шкоду засудженому або його сім'ї; одержання медичної допомоги, якщо вона не може бути надана установою виконання покарань, за наявності відповідного висновку лікаря такої установи). Засуджені, які працюють і перебувають у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, мають право на щорічний короткочасний виїзд за межі колонії тривалістю

14 календарних днів, що свого часу у засобах масової інформації було розцінено як надання цій категорії засуджених навіть права на відпустку [9].

О. Лисодед констатує, що колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання є, так би мовити, на 100% великою дільницею соціальної реабілітації. Тобто такого комплексу прав, які надаються засудженим у колоніях мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання, не мають засуджені до позбавлення волі, які відбувають покарання інших видах виправних колоній [10].

О. Шкута зазначає, що у засуджених, які відбувають покарання у колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, перелік прав певною частиною звужений порівняно з колоніями мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, але він усе одно ширший, ніж у засуджених, які відбувають покарання у колоніях середнього та максимального рівнів безпеки. Тому можна стверджувати, що колонії мінімального рівня безпеки загалом є колоніями з найбільш сприятливими умовами виконання і відбування покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк [11].

Висновки. Проведений нами аналіз проблем особливостей перебування засуджених у дільниці ресоціалізації при виконанні покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк дав змогу дійти певних висновків. Метою ресоціалізації засуджених є зміна спрямованості особистості, створення системи її моральних, ідейних, правових переконань відповідно до прийнятих у суспільстві норм і цінностей, формування в осіб, які відбувають покарання, здатності до стабільної самостійної законослухняної поведінки після відбування покарання. Для досягнення визначеної мети у колоніях мінімального рівня безпеки на законодавчому рівні створені майже всі необхідні умови для успішного виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Баранов Ю.В. Стадии ресоциализации осуждённых в свете новых социолого-антропологических воззрений и социальной философии. СПб : Юрид. центр Пресс, 2006. 275 с.
2. Ізосімова К.С. Прийом і тримання засуджених у дільниці карантину, діагностики і розподілу в колоніях мінімального рівня безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 5. Том 3. С. 127–130.
3. Южанин В.Е. Особенности механизма реализации наказания в виде лишения свободы. *Вестник Рязанского государственного университета им. С.А. Есенина*. 2010. № 28. С. 87–97.
4. Василик В.В. «Актуальні проблеми правового регулювання права на працю громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Випуск 12. С. 119–127.
5. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2186/5 від 29.12.2014. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 88.
6. Таволжанський О.В. Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі : [монографія] / О.В. Таволжанський; за ред. В.В. Голіни і Л.П. Оніки. Харків : Право, 2015. 192 с.
7. Журавель Т.В. Етапи соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими у виховних колоніях. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2013. № 11. С. 144–152.
8. Царюк С.В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / С.В. Царюк; Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (редакція від 04.11.2020, підстава – 2581-VIII). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
10. Лисодед О.В. Чергові зміни у правовому статусі засуджених. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1(5). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63121/58530>.
11. Шкута О.О. Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.О. Шкута; Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.